

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ ALT KOMİSYONU
TUTANAKLARI

----0----
13 Kasım 2025 Perşembe
----0----

KONU

-Başkanlık sunuşları

-Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu temsilcilerinin "Ayrımcılık Yasağı ve Ayrımcılığın Önlenmesi Kapsamında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Faaliyetleri" konulu sunumu

13 Kasım 2025 Perşembe
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 11.02
BAŞKAN: Harun MERTOĞLU (Rize)

----- 0 -----

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumumuzun çok değerli üyeleri -karşımda 2 kurul üyesi var, birisiyle altı sene, birisiyle iki sene beraber çalıştık- değerli uzmanlarımız; hepinize Alt Komisyonumuza hoş geldiniz diyorum.

Bugün Ayrımcılığın Önlenmesi Alt Komisyonumuzun 28'inci Yasama Döneminin 4'üncü Toplantısını gerçekleştirmek ve gündemimizde yer alan konuları görüşmek üzere toplanmış bulunuyoruz.

Toplantı yeter sayımız vardır.

28'inci Yasama Döneminin 4'üncü Toplantısını açıyorum.

Toplantımızın başında, elim kaza sonucu vefat eden, şehit olan askerlerimize Allah'tan tekrar rahmet diliyorum, kederli ailelerine, bütün ülkemize, 86 milyona başsağlığı diliyorum. Allah bir daha bizlere böyle acılar yaşatmasın diyorum.

Değerli üyelerimiz, sizlerin de bildiği gibi 3 Kasım tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğü ve Alt Komisyonumuz iş birliğinde Yükseköğretim Öğrencilerine Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Konferansı gerçekleştirilmiştir. Meclis Başkanımız Sayın Numan Kurtulmuş'a sizlerin huzurunda bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum. Meclis Başkanımızın desteğiyle birlikte daha birçok çalışmanın hayata geçirilmesini temenni ediyorum. Konferansımızda Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu da bizleri yalnız bırakmamıştı, bugün de buradalar; komisyonumuzun bilgilendirilmesi amacıyla gerçekleşecek "Ayrımcılık Yasağı ve Ayrımcılığın Önlenmesi Kapsamında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Faaliyetleri" konulu sunumlarına geçmeden önce misafirlerimizin kendilerini tanıtmalarını istiyoruz.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Arkadaşlar, teşekkür ediyoruz.

Ben de 2017 yılında faaliyete başladım TİHEK'te, orada kurucu kurul üyesiydim. Aslında ben bütün toplantılarda söylüyorum, TİHEK aynı zamanda ayrımcılıkla mücadele kurumu. Arkadaşlar anlatacaklar gerçi ama 6701 sayılı Kanun'da ayrımcılığın temelleri, türleri, kapsamı, özellikle de idari yaptırım gücü olması bakımından önemli bir kurum. Şimdi, arkadaşlarımızdan kurumu dinleyeceğiz. Aslında biz Alt Komisyon olarak ilk toplantımızı TİHEK'le yapacaktık ama şartlar farklı gelişti, şimdi etrafıca dinleyeceğiz inşallah.

Ben bu arada basın mensubu arkadaşlara teşekkür ediyorum, yazılı basın kalacak zaten, bütün konuşmalarımız tam tutanak altında.

Sayın Başkan, sunum için top TİHEK'te, siz kendi aranızda dağılım yaparsınız.

Buyurun.

Süreniz kırk dakika.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyeleri; ben bugünkü sunumumuzda Türkiye'nin ulusal insan hakları kurumu olan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuna ilişkin genel bir bilgiyle ayrımcılık konusunda Kurumumuzun yürüttüğü faaliyetleri anlatmaya çalışacağım.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu malumlarınız Türkiye'nin özellikle 80 sonrası süreçte başlayan insan hakları yapılanmasında günümüzün en önemli unsurlarından biri. 2012 yılında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu olarak kurulan Kurumumuz 2016 yılında eşitlik fonksiyonun da yüklenmesiyle birlikte bugünkü hâlini aldı.

Sunumumda ben öncelikle ayrımcılıkla ilgili temel kavramlara değineceğim. Sunumumuzda uluslararası hukukta ayrımcılık yasağına ve Avrupa hukukunda ayrımcılık yasağına ilişkin temel sözleşmelere dair bilgiler var, ben onları sadece sunumda bırakacağım, onları basılı olarak ve elektronik ortamda size ilettik, daha ziyade ulusal hukukta ayrımcılık yasağına ilişkin hükümler ve eşitlik kurumu olarak TİHEK'ten bahsedeceğim. Bu süreçte yine, başvuruların incelenmesi ve sonuçlandırılmasına, Kurumumuzun bu bağlamda yaptığı raporlamalara, Kurumumuzun farkındalık artırmaya yönelik eğitim faaliyetlerine, izleme ve iş birliği süreçlerine dair bilgilendirme yapmaya çalışacağım.

Öncelikle "eşitlik" kavramıyla başlamak istiyorum. Temeli "insan onuru" kavramına dayanan bu ilke, Anayasa'mızın 10'uncu maddesinde de düzenlenmiş bir ilkedir ve bu, devletin tüm organlarına hâkim olan ilkelerin başındadır. Anayasa'mızın 10'uncu maddesi, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu vurgular. Kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğunu, devletin de bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğunu vurgular. Bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağını, çocukların, yaşlıların, özürliülerin, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılamayacağını vurgular. Bu kesimlere böylece bir pozitif ayrımcılık hükmü 2010 yılındaki Anayasa değişikliğiyle getirildi. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamayacağı vurgulanır. Devlet organlarının, idare makamlarının bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorunda olduğunu vurgular. Eşitlik ilkesini uluslararası ve ulusal mevzuatta kendine yer bulmuş evrensel bir ilke olarak tanımlayabiliriz. Anayasa Mahkemesi de "eşitlik" kavramını herhangi bir nesnel ve makul dayanağı olmaksızın aynı durumdaki bireylere farklı muamelelerde bulunulmaması şeklinde tanımlamıştır. Nihayetinde bu ilke, tüm insanların özgür, aynı haklara ve eşit saygı düzeyine sahip olduğu düşüncesine işaret eder. Kamu adına yetki kullananların kanunların ve politikaların yapımında ve uygulanmasında ayrımcı ve keyfi davranmama yükümlülüğü altında olduklarını, kamu yetkisi kullananların bu yükümlülük altında olduklarını vurgular.

En geniş şekilde "ayrımcılık"ı kişi ve grupların ırk, renk, dil, din, inanç, cinsiyet, ulusal ve sosyal köken, etnik köken, felsefi ve siyasi görüş, mülkiyet, sosyal statü, soy, hemşehrilik, hamilelik, sağlık durumu, engellilik, yaş ve benzeri temellerden bir ya da daha fazlasına dayanarak hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmasını engelleyen ya da zorlaştıran her türlü farklı muamele olarak tanımlayabiliriz. Daha çok bir ideali tanımlar "eşitlik" kavramı. "Ayrımcılık yasağı"nı ise ideal olan eşitlik ilkesine ulaşılmasını sağlayacak bir yol olarak tarif edebiliriz. Uluslararası bir sözleşmede "insan hakları" kavramını ilk defa 1945 tarihli BM Şartı'nda yer verilmiştir. Şart uyarınca Birleşmiş Milletlerin amaçları arasında ekonomik, sosyal, kültürel veya insani nitelikteki uluslararası sorunları çözmede ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımı gözetmeksizin herkesi insan haklarına, temel özgürlüklere saygıyı teşvik etmede ve desteklemede uluslararası iş birliğini sağlama hususunda yer almıştır. Bundan sonra da nihayetinde bütün uluslararası sözleşmelere ayrımcılığı kesin bir şekilde yasaklayan bu BM Şartı'nın hükümleri hâkim olmuştur, ilham kaynağı olmuştur. Birleşmiş Milletler Şartı'nda ayrıca BM Genel Kuruluna ayrımcılıkla mücadele konusunda araştırmalar yapılması ve tavsiyelerde bulunulması da görev olarak verilmiştir.

Nihayetinde, uluslararası hukukta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni de hızla çok kısa bir şekilde ifade ettikten sonra diğer hususlara geçeceğim. "Bütün insanlar, özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar, akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar." şeklinde başlar İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1'inci maddesi. Yine, 2'nci maddeden devam edecek olursak, herkesin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş ya da herhangi bir ayrım gözetmeksizin bu bildirgeyle ilan edilen tüm haklardan ve özgürlüklerden yararlanabileceği vurgulanmaktadır. Biz sunumumuzda bu sözleşmelere yer verdik.

Bunları geçtikten sonra uluslararası hukuk bağlamında bizi bağlayan hususlara değinmek istiyorum. Öncelikle, demin de söylediğim gibi, Anayasa'nın 10'uncu maddesinde herkesin dil, renk, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşit olduğunu vurgulamıştık. Tüm devlet organlarının bu bağlamda ayrımcılık yasağını ihlal etmemekle yükümlü olduğunu, vatandaşlara eşit bir şekilde davranmak zorunda olduğunu söylemiştik. Yine, Anayasa Mahkemesinin bu içtihadı da bizim açımızdan çok önemli, birçok kararımızda, müzekkeremizde yer alan bir husus. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre ayrımcılık karakterli olarak kabul edilen faaliyetler; nesnel ve makul bir şekilde haklılaştırılmayan, diğer bir ifadeyle meşru bir amaca dayanmayan ya da seçilen araç ile hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi bulunmayan farklı muamelelerdir.

İş Kanunu'nda bu hususa ilişkin 5'inci maddeyi vurgulamamız gerekiyor; iş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayrım yapılamayacağı vurgulanıyor, özellikle cinsiyetle ilgili hususlar var. Bizim kanunumuzda da bu maddeye atıfla yine bu bağlamda ciddi bir düzenleme yapılmış vaziyette.

Türk Ceza Kanunu'nun 122'nci maddesinde de dil, ırk, renk, milliyet, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle -burada bir nefret unsuru da var- bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini, bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını, bir kişinin işe alınmasını, bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimsenin cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun -ki bu kanunu ben özellikle vurgulamak istiyorum- hakikaten 2000 yılı sonrasında engellilik alanındaki mevzuatta bir devrim niteliğindedir. Bu kanunla birlikte engellilerin toplumsal hayata tam ve etkin katılımı konusunda çok önemli bir mesafe alınmıştır. Tabii, kanunun çıkmış olması tek başına her şeyin çok iyi olduğunu ifade etmiyor ama uygulamadaki sıkıntılarla birlikte Türkiye'nin bu alandaki mevzuatı birçok ülkeye de örnek olmuş durumdadır. Ayrımcılık hususunun da ilk defa Türk mevzuatına girdiği kanundur 5378. Biz de bu kanunla ilgili olarak daha önce görev yaptığım Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünde 2 farklı kanun değişikliğiyle -6462, diğerini de tam hatırlayamıyorum- tıbbi bakış açısından insan hakları bakış açısıyla, hak temelli bakış açısıyla mevzuat değişikliği yapmıştık, bu anlamda bu kanunu özellikle vurgulamak istiyorum. Bu kanunun amacı da engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin etmek, engellilerin toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarını sağlamak, kanun uyarınca doğrudan ve dolaylı ayrımcılık dâhil olmak üzere engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklamak hususları vardır.

Burada yer almayan çok önemli başka hususlar da var, özellikle şeyi vurgulamak istiyorum, Türkiye'de mesela, engellilikle ilgili bir mevzuat değişikliğinde bu konuda mutlaka Aile Bakanlığının, dolayısıyla Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görüşünü almak gerekiyor, bu çok önemli bir husus. Tabii, bu değişiklikleri yaparken engelli ailelerinin, engellilerin, derneklerinin de görüşleri alınıyor, bu hakikaten vurgulanması gereken önemli bir husus.

Burada yine "makul düzenleme" kavramına belki değinmekte fayda var. Kanunda eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tedbirlerin alınacağı da hüküm altına alınmıştır. Kanuna göre, engellilerin hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamaya yönelik özel tedbirler ayrımcılık olarak değerlendirilemez; bunu da Anayasa'nın 10'uncu maddesine paralel bir düzenleme olarak belirtmek gerekiyor.

Ulusal hukukta ayrımcılık yasağına ilişkin diğer bir mevzuattan bahsedecek olursak, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 7'nci maddesinde yine benzer şekilde ayrımcılık yasaklanmış vaziyette.

Millî Eğitim Temel Kanunu da çok önemli bir kanun, burada da özellikle biz çalışmalarımızda, bize gelen başvurularda ve kararlarımızda engelliliğe dayalı ayrımcılığın en yoğun yaşandığı alanlardan birinin eğitim alanı olduğunu görüyoruz. Bu anlamda Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 4'üncü maddesi net bir şekilde ayrımcılığı yasaklamıştır.

Medeni Kanunumuzda da dernek üyeliklerine ilişkin bir hüküm var. Tabii, bu dernek üyelikleri ile ilgili bizim kanunumuzda da özel hükümler var.

Borçlar Kanunu'nda kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmelerden bahsediyor, bunların kesin olarak yasak olduğundan.

Nihayetinde, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'na geldiğimizde 3'üncü maddeyle herkesin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşit olduğu bu kanun kapsamında -ki burası bizim için ayrıca bir önem taşımaktadır- 15 temel ayrımcılık sayılmaktadır ve bunlar; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık kesin bir dille yasaklanmıştır.

Kanunumuzda, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ve bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere TİHEK'in kurulduğu vurgulanmıştır.

TİHEK, kanunda idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli kamu tüzel kişiliğini haiz ve Cumhurbaşkanının görevlendireceği bakanla ilişkili -şu an için Adalet Bakanıyla ilişkiliyiz- bir Kurum olarak tanımlanmıştır. Kurum, Kurul, artı, Başkanlıktan oluşmaktadır. Kurul, Cumhurbaşkanı tarafından dört yıllığına atanan 11 üyeden oluşmaktadır. Ayrıca, kanunumuz bize büro açma yetkisi; bölgesel ve yerel düzeylerde büro açma yetkisi vermiştir. Şu an sadece Gaziantep ilinde bir büromuz mevcut, başka illeri değerlendiriyoruz, böyle bir düşüncemiz var.

Ben çok kısa Kurumun teşkilat yapısına dair bilgi vermek istiyorum. Kanunda 10 birimden bahsediliyor kanunen, bu birim, tabii, birim koordinatörlüğü anlamında. Şöyle izah etmek istiyorum: Uluslararası İlişkiler Proje Birimimiz, Ön İnceleme Birimimiz, İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Birimimiz, Ulusal Önleme Mekanizması Birimimiz, Ayrımcılıkla Mücadele ve Eşitlik Birimimiz, İnsan Kaynakları ve Destek Hizmetleri, Kurul İşleri ve Kararlar Birimi, Strateji Geliştirme Birimlerimiz var, onun dışında da Bilgi İşlem Birimimiz görev yapıyor, diğerleri de bu birim statüsünde olmayan çalışma şeyleri.

Kurumun personel sayısı: 206 civarında şu an için personelimiz var; ciddi bir uzman ve uzman yardımcısı personelimiz var. Şu an 85 ihtisas personelimizin olduğunu söyleyebilirim, onun dışında daha hâkim ve savcılar, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları geçici veya kadrolu olarak görev yapmaktadır.

Demin söylediğim gibi, kanunda bizim Kurumun 3 tane temel fonksiyonu ifade edilmiştir, kanunen sayılan 3 temel fonksiyon. Ulusal insan hakları kurumu olarak görev yapıyoruz, 2016 sonrası eşitlik kurumu olarak görev yapıyoruz ve OPCAT bağlamında ulusal önleme mekanizması olarak görev yapıyoruz. Bunun dışında, kanunda sayılmamakla birlikte, insan ticaretine karşı Türkiye'nin yürüttüğü faaliyetlerin ulusal raportörlük görevini yapıyoruz. 2023 yılında yayınladık ulusal raporumuzu ve 2024'te de yenisini yayınlamak üzereyiz; 2024 yılı raporunu. Onun dışında, Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme çerçevesinde de yeni aldığınız, yeni üstlendiğimiz, bağımsız izleme mekanizması görevimiz var.

Başkanım, fazla vakit olmadığı için buraları hızla geçeceğim, aslında buralarda... Ayrımcılığa geçiyorum, eşitlik kurumu olarak TİHEK kısmına gelmek istiyorum.

Eşitlik kurumları Avrupa Birliği'nin eşit muamele direktifleri çerçevesinde, eşit muamelenin teşviki, raporlanması, izlenmesi ve desteklenmesi amacıyla kurulmuş kurumlardır. 6701 sayılı Kanun'la bize, Kurumumuza bu görev verilmiştir. Bu kapsamda raporlama, inceleme, rehberlik, izleme, diyalog, iş birliği, farkındalık artırma eğitimi veriyoruz. İnceleme bağlamında -burası özellikle önem arz ediyor- ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine inceliyoruz, araştırıyoruz, karara bağlıyoruz ve sonuçlarını takip ediyoruz. Bu ihlaller nedeniyle mağdur olduğu iddiasıyla Kuruma başvuranlara idari ve hukuki süreçler konusunda yol gösteriyoruz. Bu bağlamda, sadece eşitlik olarak değil, insan haklarının korunması, geliştirilmesi, eşitlik ve ulusal önleme mekanizması bağlamında yıllık rapor hazırlıyoruz. Ayrıca, ihtiyaç duyduğumuz konularda tematik raporlar, görev alanına ilişkin tematik raporlar hazırlayabiliyoruz. Bütün bu raporlarımız kamuoyuna açık, "web" sitemizde hepsi mevcut. Kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle iş birliği yapıyoruz.

Bunun dışında, eğitim faaliyetlerimiz var; hem kamu kurumlarına hem özellikle hukuk alanında veya benzer alanlarda eğitim ve öğrenim görmekte olan öğrencilere yönelik eğitim faaliyetlerimiz, düzenli eğitim faaliyetlerimiz var. Bu anlamda, sürekli yeni programlar gerçekleştiriyoruz.

Demin de söylediğim gibi, 15 temelimiz var kanunda sayılan. Bu temellere dayalı, ayrımcılık yasağının ihlal edildiği iddiasıyla şahıslar Kurumumuza başvurabiliyorlar. Ben çok genel birkaç istatistik vermek istiyorum başvurularla ilgili. Bize gelen genel başvuruların -ayrımcılık yasağı ihlali bağlamında değil- genel olarak yüzde 99'u gerçek kişilerden, yüzde 1'i tüzel kişilerden, yüzde 86'sı erkeklerden, yüzde 16'sı kadınlardan, yüzde 70'e yakın kısmı da böyle daha ziyade ayrımcılığa uğrama ihtimali yüksek olan daha duyarlı kesimlerden geliyor.

Kanunumuzun 3'üncü maddesinde, demin söylediğim hususları tekrarlamıyorum. 15 temelimiz var, burası bizim en önemli hususlarımızdan biri. Engellilik temelinde ayrımcılık... Başkanım, müsaadenizle buraları hızlı geçeceğim çünkü vaktimiz dar. Ayrımcılıkla ilgili başvuruları uzun bir süreç içinde değerlendiriyoruz. Önce Ön İnceleme Birimine gelen başvurular, burada, usule uygun olup olmadığı, konunun görev alanımıza girip girmediği gibi hususlar bağlamında değerlendirildikten sonra ilgili birime gönderiliyor. Ayrımcılıkla Mücadele Birimi bunları inceledikten sonra Kurula müzekkere olarak sunuyor, Kurul da bunları değerlendiriyor. Engellilik temelinde ayrımcılığın şöyle bir önemi var: Bize gelen başvurular arasında en büyük oran engellilik temelinde ayrımcılık. Kuruluş tarihimizden itibaren bugüne kadar yaklaşık 2.700 başvurunun yüzde 20'sinin ayrımcılık temeliyle yapılan başvurular olduğunu söylemek mümkün, bunların da yüzde 20'sinin engelli vatandaşlarımızdan, engelli bireylerden gelen başvurular olduğunu söyleyebiliriz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Örnek kararlarımız var değil mi?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Var Başkanım. Bir tanesi, mesela, bu, Diyanet İşleri Başkanlığı. Biz kurum isimlerini de kapatmadık, bunların hepsi zaten "web" sitemizde yayınlanıyor. Çok olağan dışı, hassas durumlar içermeyen kararlar dışında biz bütün kararlarımızı "web" sitesinde yayınlıyoruz. O hassasiyet de şöyle, çok anlamsız, anlamsız derken çok gerçek dışı anlamında bilgilerin olduğu başvurular var, onların yayınlanmasının sıkıntı olabileceği zaman zaman değerlendiriliyor. Çok az sayıda olmakla beraber, biz kararlarımızın tümünü "web" sitemizde yayınlıyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığında ağır engelli anne ve babasının bakımını üstlenen bir kişinin, engellilik durumu dikkate alınmadan başka bir yere tayin edilmesi nedeniyle ayrımcılığa uğradığı iddiasına ilişkindir. Burada Kurulumuz nakil taleplerine ilişkin mevzuat hükümlerinde -ki 657 sayılı Kanun'da buna ilişkin çok önemli değişiklikler yapılmıştı bizim görev yaptığımız dönemde, 2013-2014 yıllarında bu anlamda- yapılan değerlendirme sonucunda, makul düzenleme talebinin yerine getirilmemesi nedeniyle ayrımcılık yasağının ihlaline karar verilmiş ve muhatap hakkında üst sınırdan idari para cezası uygulanmıştır. Bir belediye başkanlığıyla ilgili olarak, bir büyükşehir belediye başkanlığı...

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Bu kararın takibini yaptık mı?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Hangisinin Başkanım?

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Diyanetteki. Yani para cezasını kestik...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Para cezasını kesiyoruz, evet.

MEHMET SAİT YAZ (Diyarbakır) - Bu kadar devletin kurumları içerisinde sadece benim bağlı bulunduğum kuruma ceza kesmeniz...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Hayır, çok var, ben gireceğim eğer...

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Ona örnek verecekler.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Sayın Vekilim, birçok kamu kurumuna... Bizim Kurumumuzun güçlü yanlarından birisi şu: Hem gerçek kişilere hem tüzel kişilere, özel hukuk tüzel kişilerine hem kamu kurumlarına bu anlamda bir...

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Bu vatandaşın nakil talebi sonradan karşılandı mı? Takibi yapıldı mı acaba?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Bu olay özelinde yok Sayın Başkanım ama öğreniriz, size bilahare bildiririz. Yani bu olay özelinde bilmiyorum ama birçok hususta... Şu kadarını söyleyeyim: Kurullarımız bu konularda hakikaten hassas. Geçen, başka bir konuyla ilgili olarak gündeme getirdiğimiz hususla ilgili yapılan işlemleri, işte, cezaevlerinde olsun vesaire böyle Kurumumuzun görev alanına giren yerlerde olsun, hemen, bir saat sonrasında bize dönüşünü yapıyorlar.

Bir büyükşehir belediyesinde, belediyeye ait otobüslerde ve belediye tarafından ruhsat verilen özel halk otobüslerinde yer alan sesli anons sistemlerinin çalışmamasına ilişkin bir başvuru vardı. Burada da yine hem ulusal hem uluslararası mevzuata dayanarak, tabii, kanunumuzun verdiği yetki çerçevesinde, burada da ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatiyle Kurulumuz bir karar aldı. Burada erişilebilirlik boyutu önemli. Yine, benzer bir karar, bir il büyükşehir belediyesi tarafından toplu taşıma hizmetindeki sesli anons sistemleri. Burada Engelli Hakları Sözleşmesi, 5378 sayılı Kanun, 6701 sayılı Kanun ve ilgili TSE standartları dikkate alınarak erişilebilirlik bağlamında bir ihlal olduğuna karar verildi.

Görme engelli bir başvuranın banka şubesinde tek başına işlem yapamayacağını bildirmesi ve internet bankacılığı, mobil bankacılık işlemleri kısıtlamasıyla ilgili bir başvuru aldık. Burada da başvurana bir çözüm üretilmediği, başvuranın engelinden dolayı kısıtlandığı, erişilebilirlik standartlarına ve ayrımcılık yasağına aykırı muamelede bulunduğu, bu anlamda, başvuranın eşit muameleye tabi tutulmadığı ve ayrımcılık yasağının ihlal edildiği değerlendirilmesiyle yine ihlal kanaatiyle karar alındı.

Engellilerin eğitimine dair çok sayıda başvuru alıyoruz. Bununla ilgili biz Millî Eğitim Bakanlığıyla da görüşürüz, hatta, Sayın Vekilimizin, Başkanımız görev yaptığı dönemde aldığımız bir karardan sonra bu kolaylaştırıcı kişi uygulaması yaygınlaştırılmıştı, bizim karar bu anlamda bir yol açıcı karar da olmuştu. Millî Eğitim Bakanlığının -bu kararı herhâlde, evet, bu kararı- kolaylaştırıcı kişi uygulaması konusunda sadece otizm spektrum bozukluğu tanılı öğrencilere yardımcı olması ama örneğin, Down sendromlularda yardımcı olmaması, onların bu uygulamadan faydalandırılmaması, bunun bir ayrımcılık olduğu konusunda bir başvuru vardı. Yine, bu konuda da doğrudan ayrımcılık oluşturduğu kanaatiyle karar verilmişti. Nihayetinde, Millî Eğitim Bakanlığı buna ilişkin düzenlemeleri yaparak konuyu genişletti; hatta, en son, kurulda benzer bir karar daha alındı, yine buna benzer bir başvuru vardı.

Kültür ve Turizm Bakanlığının kültürel yaşama katılım hakkını kullanmada eşitliği sağlamaması nedeniyle ayrımcı uygulamaya maruz bıraktığına dair bir iddia vardı. Yine, burada görme engellilerin faydalanabileceği materyallerin oluşturulmamasına dayanarak biz ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ve idari para cezası uygulanmasına karar vermiştik.

Noterler Birliğiyle ilgili bir karardan bahsetmek istiyorum. Burada da yine bankada olduğu gibi bir vekâletname çıkarma işleminde görme engelliliği nedeniyle 2 tanık bulundurulması şeklinde bir uygulamadan dolayı vatandaş bize başvurdu. Görme engellilerin yapacağı işlemlerde tanık bulundurulmasının ancak görme engellinin talebi hâlinde gerektiği hususu kanunda açıkça düzenlenmiş olmasına rağmen böyle bir uygulama gerçekleştiriliyor. Biz bununla ilgili ihlal kanaatine dayanarak bir karar verdik ve idari yaptırım uyguladık.

Yine, yakınlarda, Türkiye Barolar Birliğiyle ilgili bir kararımız oldu ama o uzlaşmayla çözüldü. Bizim açımızdan uzlaşmayla çözülen kararlar da ayrı bir önem arz ediyor. Benzer bir şekilde, görme engellilerin kütüphaneden faydalanamadığını biliyoruz; nihayetinde, Barolar Birliği bu konuda uzlaşmaya giderek faydalanmalarını sağladı.

Marmara Üniversitesi Rektörlüğünün dijital veri tabanlarıyla ilgili bir başvuru oldu. Bunların erişilebilir durumda olmamasının ayrımcılık yasağına engelli temelinde aykırılık teşkil ettiği iddiasıyla başvuru vardı. Bu, erişilebilirliğin bilgi ve iletişim teknolojileri boyutuyla ilgili önemli bir karar, buna dair de bir ihlal kararı verdik.

Bir ilçe belediye başkanının -küçük bir ilçeydi burası- görme engelli başvuranın mahalledeki erişilebilirlikle ilgili talebinin yerine getirilmemesiyle ilgili bir karar vermiştik. Bu da erişilebilirliğin fiziki boyutuyla ilgili.

Bu, son dönemde gündeme gelen önemli bir karar da Ankara'da faaliyet göstermekte olan GİMSA Perakende Gıda ve Sanayi Şirketinin Down sendromlu bir çocuğu alışveriş merkezindeki oyun alanına almamasıyla, çocuğa alanın yasaklanmasıyla ilgili. Biz buna ilişkin resen inceleme başlattık. Sayın Başkanımız da bilir, toplumsal anlamda rahatsızlık yaratan ve bizim medyadan veya başka yollardan kişilerin başvurusu dışında öğrenebildiğimiz hususlarla ilgili resen inceleme başlatabiliyoruz. Bunda da firmanın savunması korumacı bir refleksle olduğu yönünde ama biz bu savunmayı dikkate almayarak ayrı tutma suretiyle dışlama yönünde bir ayrımcılık yasağının ihlali kararını verdik.

Cinsiyet temelinde ayrımcılıkla ilgili başvurularımız var, bunların sayısı çok fazla değil. 2022 yılında aldığımız bir karar da üniversite tarafından yayımlanan personel alımı ilanının -güvenlik personeli alımıydı diye hatırlıyorum- sadece lise mezunu erkek adayları kapsaması. Biz burada şunu sorduk: Bunun makul bir sebebi var mı? Orada sadece erkekler mi görev yapabilir bizim açımızdan önemli olan husus oydu. Üniversitenin savunmasını yeterli bulmayıp bu anlamda bir karar aldık.

Surp Pırğıç Ermeni Hastanesi Vakfının yine, cinsiyet temelli, bir şahsa işe başlatma evraklarını hazırlamasını söyledikleri ama hamile olduğunu öğrendikten sonra süreci bozdukları sebebiyle bize yapılan başvuru üzerine karar verdik. İstihdam süreçlerinin başlangıcından sonuna kadar biz bu ayrımcılık yasağının ihlali konusuna önem veriyoruz.

Benzer kararlar geliyor. Bu da önemli bir kararımız, 2021 yılında, bir ilçe belediyesi... Hamilelik sebebiyle iş akdinin feshedildiğini, süt izinlerini verimli şekilde kullanmadığını ve iş yerinde yıldırıma maruz kaldığını... Ki bu bağlamda çok fazla kararımız yok.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Garanti Bankasına böyle bir şey vermiştik.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Vakıfbanka vermiştik.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Garantiyi de hatırlıyorum.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Garantiye de mi vermiştik? Olabilir.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Evet, bizim eski dönemde vardı Garanti Bankası.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Evet, eski dönem olabilir, bizim dönemde Vakıfbankta da oldu.

Yine, Evkur'da da benzer bir şekilde işe başlama evrakları talep edildikten sonra hamile olduğunun anlaşılması üzerine sürecin olumsuz sonuçlandırılması... Yine, benzer bir karar verdik.

Yine, yakınlarda, engellilik ve cinsiyet temelinde mobbing iddiasıyla Isparta Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne, yine, gebelikten kaynaklı idari izin hakkından yararlanılmaması, durumunun gözetilmemesi, süt izni, engel durumu vesair, bu anlamda bir başvurumuz vardı; buna da biz aynı şekilde ayrımcılık yasağının ihlali yönünde karar verdik.

Bu tür başvurular çok fazla geliyor; otele konaklama hizmetleri için sadece erkeklerden oluşan rezervasyonun kabul edilmemesi. Buna da cinsiyet temelli ihlal yönünde karar veriyoruz.

Felsefi ve siyasi görüş temelinde çok fazla olmayan yani nispeten az diyebileceğimiz sayıda başvuru alıyoruz. Bu karar da önemli; 2022/139. Sayın Başkanımız hatırlayacaktır, bir muhatap, belde belediyesi tarafından sunulan belediye hizmetlerinin başvurana sunulmamasının ya da eksik sunulmasının siyasi görüş temelinde ayrımcılık yasağının ihlal ettiği...

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Bu kararı hatırladım ben, Rize'de bir belediyede. Rize'de bir belde belediyesine, AK PARTİ'li belediyeye siyasi görüş ayrılığından dolayı idari yaptırım uygulanmış. Gerçi, ben muhalefet etmişim ama 9'a 2 ayrımcılık yasağı ihlali kararı çıkmıştı.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Bu kararımız da önemli. Bu, geçen sene, 2024 yılında aldığımız bir karar. Trendyol firmasının satışı yapılan Filistin temalı ürünlerin satışını durdurmasının ama İsrail temalı ürünlerin satışını durdurulmamasının ayrımcılık yasağını ihlal ettiği iddiası vardı. Burada Trendyol savunmasını kendi algoritmalarından kaynaklanan bir hata olarak ifade etti, yazılımdan kaynaklanan ama baktığımızda, açıkça Filistin temalı ürünlerin satışının bilinçli bir şekilde durdurulduğunu gördük. Bu anlamda bir karar verdik.

Doğum temelinde ayrımcılıkla ilgili biz çok az sayıda başvuru alıyoruz, buna ilişkindir bir kararımız yok. Ayrımcılık temelleriyle ilgili bizim önemli bir kitapçığımız var Kurumumuzun hazırladığı; doğum temelinde ayrımcılıkla ilgili çok fazla bir örneğimiz yok.

Medeni hâl temelinde ayrımcılıkla ilgili başvurumuz çok fazla. Kişinin evli olup olmadığı, belli bir yasal rejimde evlenmiş olup olmaması, boşanmış veya dul olması gibi durumlar dolayısıyla karşılaştığı ayrımcılık temeli. Burada da özellikle bekâr olduğu gerekçesiyle bazı tesislere alınmayan, ev verilmeyen kişiler oluyor, onlarla ilgili çok sayıda kararımız var.

Sağlık durumu temelinde ayrımcılık, yaş temelinde ayrımcılık... Özellikle, bazı kurumların kanunlarına, mevzuatlarındaki şeye dayanmadan... Mesela, yeni aldığımız bir kararı söyleyeyim: Dönem tayinlerinde "40 yaşından gün almamış olma" koşulu getirilmiş bir bakanlık tarafından, laboratuvarlara tayin için. Bu yeni bir kararımız; sırf yaşı nedeniyle ayrımcı davranışlara tabi tutulmuş, bakanlığın açıklaması bizi tatmin etmedi, bununla ilgili böyle bir karar aldık.

Servet temelinde ayrımcılık iddiasıyla da çok fazla başvuru almıyoruz. Burada biraz geniş bir yorum yapmıştık; 2024/1147. Kiracılara yönelik, kiracıların otoparkı kullanamaması, sadece ev sahiplerinin kullanabilmesiyle ilgili bir olay vardı. Bununla ilgili gerçek kişinin İstanbul'dan başvurusu üzerine servet temelinde ayrımcılık yasağının ihlali yönünde bir karar verdik.

İrk, renk ve köken temellerinde ayrımcılıkla ilgili özellikle son iki, üç yılda bazı belediyelerin uygulamalarından dolayı ciddi kararlarımız oldu. Yabancılar su ve nikâh ücretlerinde farklı tarife... Tabii, farklı tarife 1/1,5 gibi oranlar gibi değil; 1/15, 1/20, 1/30 gibi oranlarda artırım yapıp bir geçici sığınmacının evlenemeyecek hâle gelmesi, anormal bir ücret istenmesi, çok olağandışı ücretler istenmesi gibi durumlarda sadece bu tür kararları veriyoruz. Bir ilçede nikâh, adres ve numarataj işlemlerine uygulanan ücretlerin 100 kat artırılması sebebiyle böyle bir ayrımcılık kararı almıştık. Yine, başka bir belediyede nikâh, su ücretlerine farklı tarife uygulanmasının haklılaştırılmayan düzeyde temel insan haklarından faydalanmasını engelleyecek farklı muamele olduğu gerekçesiyle ihlal kararı vermiştik. Genellikle bu tür alanlarda yoğunlaşıyor. Nikâh ücreti tarifesinin 700 liradan 15 bin liraya çıkarılması gibi, aile kurma ve evlenme hakkı kapsamında haklılaştırılmayan orantısız muameleler, makul gerekçeye dayanmayan... Kiralamalarda bu tür hususların olduğunu görüyoruz. Rengi nedeniyle, işte, siyahi bir şahsın -renk temelinde- kiracı olmak için, kiralamak için başvurduğu yerde kendisine "Siyahsınız." denilerek evin kiralanmaması üzerine hem emlak müşavirine hem ev sahibine ceza vermiştik.

Yabancı dildeki tabelalarla ilgili, Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında tüm Türkçe tabelalara ve diğer dillere yönelik hükümler var. Sadece Arapça tabelalara yönelik yani diğer dillere, İngilizceye, Fransızcaya değil de sadece Arapçaya yönelik uygulamalardan dolayı bir belediyeye -burada da makul bir gerekçe bulamadık- böyle bir ceza vermiştik.

Din, inanç ve mezhep temellerinde de zaman zaman başvuru alıyoruz. 2024 yılındaki bir kararda cuma namazına gitmesi sebebiyle iş sözleşmesinin feshedilmesi sebebiyle bir vatandaş başvurmuştu, bununla ilgili de başvurular alabiliyoruz.

Ayrımcılık temelleri dışında, ayrımcılık türlerinden de çok hızlı bir şekilde bahsetmek istiyorum. Ayrı tutma, ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama, çoklu ayrımcılık -bununla ilgili, özellikle kadın ve hamile, işte, kadın ve engelli benzeri başvurular geliyor- doğrudan ayrımcılık, dolaylı ayrımcılık, iş yerinde yıldırma, makul düzenleme yapmama, taciz, varsayılan temele dayalı ayrımcılık, mağdurlaştırma gibi başlıklarımız var; bunlar da kanunda sayılıyor, kanunumuzda yer alıyor, bunların tanımları ayrıntılı bir şekilde yer alıyor. İş yerinde yıldırma ile ilgili çok fazla başvuru almamakta beraber, burada da tabii ki bir temele dayanması gerektiği için bizim kararlarımızda genel, herhangi bir temele dayanmayan ayrımcılık iddiaları "İhlal yok." şeklinde doğal olarak karara bağlanıyor. Makul düzenleme -demin de söylediğim gibi- engellilerin belli bir durumda hak ve özgürlüklerini kullanabilmek için, diğer insanlarla aynı şekilde kullanabilmek için belli bir durumda ihtiyaç duyulan mali imkânlar nispetinde ölçülü, gerekli ve uygun değişiklikleri ifade ediyor; bununla ilgili çok sayıda başvuru alıyoruz. Özellikle engellilik alanında -ki salı günü de engellilerle ilgili Komisyon'da bilgi vermiştik- başvuruların yoğunlaştığını, özellikle, erişilebilirlik, istihdam ve eğitim konularının ön planda olduğunu söyleyebiliriz.

Bize kimler başvurabiliyor, kimlerle ilgili başvurabiliyor? Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek kişiler, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları ya da özel hukuk tüzel kişileri aleyhine başvurulabiliyor. Hangi konularda başvurulabiliyor? Kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişim -bu hizmetlere erişilebilirlik bağlamında- eğitim öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler gibi tüm hizmetler; kamu kurumlarının taşınır ve taşınmazları kamuya açık bir şekilde sunulurken bu süreçlerle ilgili başvurular olabiliyor. İstihdam ve serbest meslek süreçleri, dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek odalarına üye olma gibi süreçlerde başvurulabiliyor. Tabii, istisnalarımız da var; mesela, somut olarak son şeye bir örnek vereyim: İşte, Fenerbahçeliler Derneğine bir Galatasaraylının alınmaması, bu anlamda derneklerde bu tür istisnalar var. İstihdam konusunun önemini vurgulamıştık, işveren ya da işverenin yetkilendirdiği kişiye işle ilgili hiç bir süreçte ayrımcılık yapılamayacağını kanunumuz vurguluyor.

Bizim Kuruma başvuru da önemli bir husus, ilgili idareye başvuru şartı yani öncelikle yapılan uygulamanın hukuka uygun olmadığı ve bu uygulamanın giderilmesine ilişkin başvuru yaptıktan sonra bize kişiler başvurabiliyorlar. Kurumumuzun görev alanında değerlendiremediği konular da var tabii: Yasama ve yargı yetkilerinin kullanılması. Zaman zaman bize bazı kanunların uygulamalarından kaynaklanan, işte, 657 gibi çok geneli ilgilendiren hususlarda başvurular oluyor; biz bunlarda Meclisin yasama yetkisi dâhilinde olduğu için yetkisizlik olduğunu belirtiyoruz. Bunun yanı sıra, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları ve Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de başvuru konusu olamıyor. Başvurularda ihlal mağduru şahsen belirlenebilir olduğu durumlarda kendisinin ya da kanuni temsilcisinin açık rızasının alınması şartı var. Biz resen incelemelerde de yine şart arıyoruz. Kurumumuz başvuruları üç ay içinde sonuçlandırıyor, Başkan tarafından gerekli görüldüğü takdirde bunu üç ay daha uzatabiliyoruz. Kurumumuzun inceleme yetkisi var, bu incelemeleri yaparken bilirkişi görevlendirebiliyoruz, tanık dinleyebiliriz; demin de söylediğim gibi, uzlaşma konusu da var, uzlaşma bizim için önemli; zaman zaman uzlaşmayla karar alınıyor, bu da bizi mutlu ediyor. Uzlaşmaya Kurum Başkanı ilgili birimleri, ilgili kişileri davet edebiliyor ya da kendi aralarında da anlaşabiliyorlar; bunlar Kurumumuza sunuluyor.

Kurumumuzun karar türleri: Gerekçeli kabul edilmezlik, idari yaptırım yani ihlal kararı, uzlaşma kararı, ihlal olmadığı yani ret kararı ve kararın incelenmesine yer olmadığına dair karar; bunlar da zaten metnimizde yer alıyor. İhlal kararı verdiğimiz takdirde idari yaptırım uygulayabiliyoruz veya bu yaptırımı bir defaya mahsus uyarıya çevirebiliyoruz. Aynı konuda ayrımcılık yasağının tekrar ihlal edildiğine dair bir karar aldığımız takdirde yüzde 50 artırım uyguluyoruz.

Ben başvurulara ilişkin -ilk başta söylediğim- çok kısa birkaç istatistikten bahsetmek istiyorum. 2021-2025 yılları arasında 11.280 başvurunun yüzde 20'si yani 2.526'sı ayrımcılık iddiasına ilişkin. Bunlar da sırasıyla en başta engellilik, cinsiyet, sağlık durumu, felsefi-siyasi görüş, yaş ve medeni hâl diye gidiyor. Kararlardaki istatistiklere dair birkaç cümle söylemek istiyorum. Özellikle engellilikle ilgili başvuru çok fazla, hem başvuru fazla hem karar fazla; bunun engellilerin bu anlamda daha bilinçli olmasına ve

başvurularının da daha temelli olmasına dayandığını düşünüyorum kendi adıma. 2025 yılında verilen ihlal kararların yüzde 42'si engellilik temelinde, 2024'tekilerin yüzde 50'si engellilik temeliyle ilişkin.

Bunların dışında biz yıllık rapor hazırlıyoruz ilk başta söylediğim gibi. Hem Cumhurbaşkanlığına hem Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere 3 farklı raporumuz var; insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, işkence ve kötü muameleyle mücadele ve ayrımcılıkla mücadele; bunlar "web" sitemizde var, yıllık olarak bunları yayımlıyoruz. Yıllık raporlarımızda ayrımcılıkla ilgili olarak hem tespitlerimiz hem tavsiyelerimiz yer alıyor. Sürem daraldı, onun için ben sadece slaytı göstererek geçiyorum. Tabii, bu, toplumsal hayatın bütün alanlarına ilişkin; Romanlardan tutun, işte, çocukların beslenme desteğine, dinî, işte, her dine mensup çalışanların izinli sayılmasına, istihdamda engellilere yönelik ayrımcılığa, iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin birçok kararımız var, tavsiyemiz var.

Kurumumuzun mevzuat önerisi imkânı da var, bu önerilerimizi biz ilgili kurumlara da gönderiyoruz. Ayrımcılık yasağı bağlamında toplumsallaştığı, kronikleştiği ya da bu potansiyeli taşıdığı değerlendirilen konulara ilişkin tematik raporlar da hazırlıyoruz. Mesela, otizmli çocukların eğitim hakkına ilişkin 2020 yılında bir raporumuz var. Eşitlik Kurumu olarak sığınmacılara, düzensiz göçmenlere yönelik geri itme eylemleriyle ilgili 2022 yılında; yaşlı haklarında, 2022; adalete erişim, 2022; çok sayıda raporumuz var. "Nefret Söylemi ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele Bağlamında Ayrımcılık Yasağı İlkesi ve Eşitlik Kurumlarının Rolü" özel raporumuz var. Barınma hakkı bağlamında deprem sonrası kira artışları, insan ticaretiyle mücadele gibi birçok benzer raporumuz var. Engelli bireylerin ulaşım hizmetlerine erişimde karşılaştığı sorunlar var. Bu yılın sonunda, inşallah -muhtemelen 3 Aralıkta- "Engellilik Temelinde Ayrımcılık Yasağı Bağlamında Makul Düzenleme Yükümlülüğü" başlıklı raporumuzu yayınlayacağız, bunun da önemli bir rapor olduğunu söyleyebilirim. Tematik raporlarımızda da birçok tavsiye veriyoruz, bunlar raporlarımızda var, biz yazılı olarak da Sayın Komisyonumuza ve vekillerimize iletiriz inşallah. Burada size sunulan rehberler var, ayrımcılık temellerine dayalı hususları anlattığımız rehberlerimiz var. Çalıştaylar gerçekleştiriyoruz çok farklı alanlarda. Kadına yönelik şiddet, makul düzenleme yükümlülüğündeki engellerle ilgili çalıştaylarımız var. Kamu kurum ve kuruluşlarındaki personele, STK üyelerine ve üniversite öğrencilerine yönelik eğitimlerimiz var.

Belirtmek istediğim son iki husus, Ayrımcılıkla Mücadele İstişare Komisyonumuz; bunu yılda 2 kere topluyoruz. Burada da kamu kurum ve kuruluşlarını, sivil toplum kuruluşlarını, sendika ve sosyal meslek kuruluşlarını, yükseköğretim kurumlarını, basın ve yayın kuruluşlarını, uzmanları, araştırmacıları ve ilgili diğer kurum ve kuruluşları davet ediyoruz. Yılda 2 kere topladığımız bu toplantılar gündemli oluyor. Genellikle de benim gördüğüm özellikle engelliler konusunda bir yoğunlaşma var. Altı ayda bir olmak üzere yılda 2 kere olağan toplantı yapıyoruz. Burada ayrıntılı bir şekilde bugüne kadar yaptığımız bütün toplantıların konuları var, sunumlarda yer alıyor. Buralarda da tavsiyeler veriyoruz, mesela, çocuk refahı, çocuk adaleti, millî eğitim sistemi, çocuklar için kapsayıcı başvuru yollarının geliştirilmesi, engelli bireylerin istihdama katılımları; biz bütün bu raporlarımızı kamuya açık bir şekilde "web" sitemize koyuyoruz. Her komisyon toplantısının raporlamasını yapıp "web" sitesine koyuyoruz, bunlar ilgililere de yol gösterici oluyor.

Yine, kanunumuzun 22'nci maddesinde tanımlanan il insan hakları istişare toplantılarımız var. Burada da yine yereldeki ve -tabii, yerelle sınırlı değil genele yönelik- yerelden genele yönelik insan hakları sorunlarını tartışıp, orada doğrudan doğruya vatandaşla temas kurup oradaki kamu ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, sendikaların, sosyal ve mesleki kuruluşların, üniversitelerin, basın yayın kuruluşlarının temsilcilerinin, vatandaşların katılımıyla illerde toplantı yapıyoruz; genellikle yılda 6-7 tane toplantımız oluyor; şu ana kadar 30 ilde 31 toplantı yaptık. Burada da yine kişiler doğrudan doğruya son derece açık, katılımcı ortamlarda fikirlerini ifade ederek önerilerini dile getiriyorlar. Biz bunların hepsini toplayıp raporluyoruz, bunları da "web" sitemizden yayımlıyoruz; kendi çalışmalarımızı ve mevzuat çalışmalarını da dikkate alıyoruz. Bunlarla ilgili örnek notlarımız sunumumuzda var. Bunun dışında birçok kamu kurumuyla veya özel kurumla protokol imzalıyoruz; eylem planlarımız var, bunlar da bizim görevlerimizden, bunları da takip ediyoruz. Yine, birçok iş birliği protokolümüz var, bunların hepsi sunumda olduğu için, vakit daraldığı için geçiyorum. Son olarak da bizden talep edilen uluslararası raporlara ülke katkısını verebiliyoruz.

Sayın Başkanım, bu konuda benim söyleyeceklerim bu kadar yani söyleyemediklerim zaten raporlarda yer alıyor.

Ben, değerli meslektaşım Dilek Ertürk'e de sözü vermek istiyorum müsaadenizle, soruları da ondan sonra alınız.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Sorulara geçelim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Dilek Hanım, buyurun siz.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Hayır, hayır, yok benim söyleyeceğim bir şey.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Uzman arkadaşlardan söz alacak var mı? Yok herhâlde.

Evet, sunum için teşekkür ediyoruz.

Soru ve görüşler için söz almak isteyen milletvekillerimiz varsa onlara söz verelim.

Sait Hocam, buyurun.

MEHMET SAİT YAZ (Diyarbakır) - Değerli Başkanım, size ve misafirlerimize teşekkür ediyorum. Özellikle sunumla alakalı da sunumu yapan Başkanımıza da teşekkür ediyorum.

İnsan hakları elbette ki çok önemli bir meseledir hangi alanda olursa olsun. Şimdi, bu sunuma baktığımda hem uluslararasıyla alakalı hem de ulusal bazda yapılan bazı faaliyetler var. Uluslararası haklarla ilgili söyleyeceğim tek şey şu: Avrupa'nın bize dayattığı ve bize öğrettiği hiçbir değer yoktur. Eğer kâğıt üzerinde bazı maddelerle alakalı bir şeyler varsa da hem Afrika halklarına hem Orta Doğu halklarına, özellikle Gazze'de yapılan icraatlara karşı sessiz kalmalarıyla beraber, bu bütün kurum ve kuruluşlarıyla beraber Gazze'deki enkazın altına gömülmüştür. Onun için, biz Avrupa'dan bu noktada çok çok öndeyiz, alacağımız hiçbir ders yoktur; onların Rusya-Ukrayna savaşında Ukraynalılara sarı saçlı, mavi gözlü oldukları için tanıdıkları haklar ve

ilgilienmelerle alakalı muameleyi -bu bir yana- bir de Afrika'dan göç edip siyah tenli insanların Batı'ya gittiklerinde gördükleri muameleyi karşılaştırdığımızda Batı gerçekten insanlık alanında batmıştır.

Ulusal bazda ise -benim takip ettiğim kadarıyla- 10 tane madde cinsiyet temelli, yaş temelli, görme temelli, medeni hâl temelli, sağlık durumu temelli, servet temeli, ırk, renk, din, dil, ondan sonra kiralama, din, inanç, mezhep açısından yapılan şikâyetlerle alakalı. Ben önce -yani espi olsun diye- sadece Diyanet İşleri Başkanlığıyla ilgili bir tane şeyi mi buldunuz diye... Sonra baktım, kardeşlerimiz gerçekten her kurum ve kuruluşla alakalı onlara gelen bütün şikâyetleri değerlendirmiş, ondan sonra tahkik etmiş, araştırmış, sonuca bağlamış, gerekli yerlere uyarılarda bulunmuş, gerekli yerler de para cezasına çarptırılmış; bu noktada TİHEK'in gerçekten faydalı bir iş yaptığına inanıyorum. Tabii ki yeterli değil ama bunun daha da ileriye götürülmesini ben arzuluyorum.

Bu nedenle, burada bulunup bize sunum yapan kardeşlerimize de teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ederiz.

İrfan Bey, buyurun.

İRFAN KARATUTLU (Kahramanmaraş) - Sunum için teşekkür ediyorum.

Tabii, sonuçta, ben bir tıp mensubuyum. Hastalıktan önce korunma daha ucuzdur, daha etkilidir.

Şüphesiz, ayrımcılık gelmeden önce toplumda oluşan kalıp yargıların, önyargıların ortadan kaldırılması amacıyla yapabileceğimiz en önemli şey eğitimidir. Okuldan başlayan, bir hayat boyu süren bir eğitimle öncelikle ayrımcılığın oluşmaması için bu kalıp yargıları ve önyargıları kırma açısından Millî Eğitimle iş birliği yapılması gerektiğine inanıyorum; çocuklara biz hemen küçük yaşlarda bu eğitimi vermeliyiz. Tabii, akabinde, ayrımcılıkla ilgili birtakım yaptırımlar oluşuyor ama ayrımcılığın ötesine geçen ötekileştirme ve sosyal dışlanmanın da muhakkak değerlendirilmesinin, bunlar için daha şiddetli birtakım yaptırımlar yapılmasının, bir adım öteye gidilmesinin de faydalı olacağına inanıyorum.

Perifer kısmınız olan il ve ilçe insan hakları kurulunun... Yaklaşık olarak on beş yıl devlet memurluğu yapmış birisi olarak Türkiye'deki sistemin aksamasının en önemli etkenlerinden birinin mülki idareler olduğuna inanan biriyim. Mülki idareler beş veya dört yıl süresince gelirler, statik bir yapı oluştururlar; dizide ifade edilen "Aman, Ali Rıza Bey duymasın." şeklindeki bir yaklaşımla günü kurtarırlar ve üst makamdaki bir valiliğe veya kaymakamlığa geçmek için çaba gösterirler. Yaşadığım hiçbir ilde risk alan doğru düzgün bir mülki idare görmedim hemen hemen. Bu durumda siz kuzuyu kurda teslim edip il ve ilçelerde -listeye baktığınızda kahir ekseriyetini valinin seçeceği- kurum ve kuruluşlardan insan hakları kurulu oluşturuyorsunuz; sonuçta da çıkacak sonuçlar belli tabii ki ve bunun sonucunda da periferden size bilgi gelmesi engellenecek; hiçbir vali ya da kaymakam kendi il veya ilçesinde insan haklarıyla ilgili sorun olduğunun çok da fazla ortaya çıkmasını istemiyor. Zaten başta yapıyı, yönetmeliği kurmuş yapı, valinin şeyidir. Düşünün, vali basından birini alacak, valinin seçeceği. İşte, efendim, bir başka kurumdan... Böyle bir yönetmelik olmaz; böyle bir yönetmelikle sizin geri bildirimleri, bilgileri almanız çok kısıtlı olacaktır veya yanlış olacaktır diye düşünüyorum.

Ben iyi ve güzel bir kurumun olduğunu... İşin gerçeği "Çok da fazla bilgin var mıydı? dersenez, illerdeki insan hakları kurulundan tabii ki bilginiz vardı. Tabip Odası Başkanlığı yaptığım için bizde de aynı şekilde talep edilirdi; bir doktor arkadaşımızı vermeye çalıştığımızda "Bu olmaz." denmişti. Yani niye olmaz? "İşte, olmaz. Sonuçta valilik bunu kabul etmiyor." O açıdan bu konuya girdim. Bunun muhakkak yönetmeliğinin revize edilerek bu konuyla ilgili kurulda olmasını istediğimiz, kurum ve kuruluşların kendinin seçeceği kişiler olmalı; vali tarafından, kaymakam tarafından seçilmemesi gerektiğine inanıyorum, verilerin daha iyi olacağını düşünüyorum.

Onun dışında da "yaşlılık" kavramının... Hani, pozitif ayrımcılık yapılacak grupları saydınız; çocuklar veya özürsüzlük... Özürsüzlükle ilgilendiğim için -fizik tedavi uzmanıyım- bunun da aslında suistimal edildiğini yani tersine bir şekilde özürsüzlüğün de kendi ayrımcılığını yapmaya çalıştıklarını da söyleyebilirim. Dolayısıyla, bunun devlet tarafından belli bir yüzdeyle sınırlandırılması -hakların bir noktada sınırlandırılması gerektiğine inanan biriyim- bir özürsüzlük kavramının mütemadiyen geniş bir alanı kapsayarak diğer "normal" dediğimiz veya diğer insanların haklarını engelleyici bir hâle gelmemesi... İşte, görme özürsüzlüğün, ortopedik özürsüzlüğün, zihinsel özürsüzlüğün de -belli bir- standardize edilmesi gerektiğine... Aynı şekilde yaşlılıkta da bunu düşünüyorum ki Dünya Sağlık Örgütü yavaş yavaş bu konuyu 65'ten 75'e doğru çekerken biz otobüslerde benden daha sağlıklı insanların bir yerden bir yere mütemadiyen "Şu namazı, şu camide kılayım, bu namazı bu camide kılayım." diye sistemi de aksattığını fark ediyoruz. Muhakkak yaşlılık ve özürsüzlükte bir kısıtlama getirilmesi gerektiğine inanan birisiyim.

Son olarak da kendi mesleğim olduğu için şu anda aklıma geldi, yıllarca hastanelerde hasta haklarıyla ilgilendim, aslında Hasta Hakları Kurulu iyi bir niyetle kuruldu, muhakkak İnsan Hakları Kurumunun, sizin buralarla irtibata geçmeniz lazım. Çünkü niye? Genele orada bir memur görevlendirilir ve kapatılır konu. "Hastalar bir ayrımcılığa uğruyor mu?" diye belki bir eklemlenme yapılabilir diye düşünüyorum.

Sunumunuz için tekrar teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Buyurun Başkanım.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Ben de sunum için teşekkür ediyorum.

Benim birkaç sorum olacak. Öncelikle cezaevi ziyaretlerinde haber vermeksizin yapılan ziyaretler var mı? Bu ziyaretlere ilişkin bir raporlandırma ve buradaki tespit ettiğiniz ayrımcılık ya da ihlale ilişkin bir raporlandırma var mı? Bu konuda herhangi bir TİHEK kararı var mıdır? Başvuru sayısı ve bu alınan karar sayısı konusunda da bilgi vererseniz sevinirim.

Yine, çocuk işçiliği konusunda TİHEK'e yapılmış bir başvuru var mı, bu konuda alınan karar var mı ve bu konuda yapılmış bir ayrımcılık tespiti var mıdır? TİHEK'in bürolarından bahsettiniz, 1 tane Gaziantep'te zannedersen var, benim seçim bölgem Denizli'de bir büro açmayı düşünüyor musunuz?

Yine, bir raporunuz var ki benim için de çok kıymetli; çok uzun zamandan beri okulda bir öğün ücretsiz yemek konusunda çok ciddi çabalar sarf ediyorum ve Okul Yemeği Koalisyonuna ülkemizin dâhil olması noktasında da ciddi bir çalışma ve toplumsal bilinç oluşturmaya çalışıyoruz. Bu konu raporunuz da var, "yaygınlaştırılması" demişsiniz, bu konuda Kurumunuza yapılmış herhangi bir başvuru ya da bu konuda alınmış bir yol var mı, katedilmiş bir gelişme var mıdır? Bilgi verirsiniz sevinirim.

Yine, geri gönderme merkezlerinden bize çok sayıda şikâyet geliyor. Geri gönderme merkezlerindeki çok ciddi hak ihlallere ilişkin bizden bildirimler eminim TİHEK olarak size de geliyordur. Bu konuda başvuru sayısı nedir? Bu konuda alınmış bir karar ya da verilmiş bir ceza ya da uzlaşma mekanizması işletilmiş midir?

Yine, Anayasa Mahkemesi tarafından kadının kızlık soyadını kullanılabilmesine ilişkin biliyorsunuz bir karar çıkmıştı ve bu karar sonrasında da birçok kadın nüfus müdürlüklerine kızlık soyadını kullanmak, sadece kızlık soyadını kullanmak üzere de başvurular yapmıştı ve bu başvuruların birçoğu da reddedildi. Kurumunuza cinsiyete dayalı ayrımcılık noktasında bu anlamda, bu içerikte bir başvuru var mıdır, varsa bu konuda alınmış bir karar var mıdır?

Teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ediyorum.

Şimdi, sorulan sorulara arkadaşlarımız cevap verecek. Eğer varsa veya şu anda hazır değilse yazılı da verebilirsiniz.

Buyurun Dilek Hanım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Sorular art ardaydı, kaçırdıklarım olabilir, biraz daha tek tek konuşabiliriz. Öncelikle ulusal önleme mekanizması misyonumuz gereği biz özgürlüğünden mahrum bırakılanların tutulduğu ve koruma altında bulunanların tutulduğu yerlere malum ziyaretlerde bulunuyoruz. Elbette bu yaptığımız ziyaretlerden -belki uzmanlarımız onun örneklerini verirler- suç duyurularında bulunduklarımız var. Benim çok net hatırladığım başka bir başvuru vardı ayrımcılıkla ilgili olarak, bir cezaevinden almıştık biz başvuruyu ve ayrımcılık türlerinden mağdurlaştırma yapıldığını tespit edip ihlal kararı vermiştik.

Burada Sait Hocama, Sayın Vekilimize de biraz da bu konuda bilgi vermek isterim. Biz sadece Diyanet değil dediğim gibi... Kurumumuzun bence en değerli ve güçlü yönlerinden biri de sadece dikey olan değil yani devletin yaptığı, kamunun yaptığı ihlallere karşı değil, yatay olarak da insan hakları ihlalleri, bireyler arasında yaşanan insan hakları ihlalleri de bizim ihlal konularımız arasındadır ve yaptırım yetkimizdir. Bu anlamda, benim cezaevinden hatırladığım, böyle bir mağdurlaştırma, ayrımcılık türü olarak tespit edip ihlal karar vermiştik. Geri gönderme merkezlerinin çoğunda ziyaretlerde bulundum, yine oralardan da aldığımız başvurular var ama tabii bunlar spesifik. Bir de sunumu Ecevit Bey yapacağı için ben sunumla ilgili çok özel olarak hazırlanmadım, sekiz buçuk yılın tecrübesini aktarmaya gayret ediyorum ben burada sizlere. Geri gönderme merkezlerinden de yapılmış başvurular var, buralarla ilgili, zaten gittiğimiz, yaptığımız bu ziyaretleri de raporlamak suretiyle tespit ettiğimiz eksikliklerle ilgili kurumlara, geri gönderme merkezlerine, il göç müdürlüklerine, Göç İdaresi Başkanlıklarına, cezaevleri için Adalet Bakanlığına, engelli bakım merkezleri için Aile Bakanlığına, ilgili kurum ve birimlere de tavsiyelerde bulunuyoruz. Benim bilgi vermeyi öngördüğüm bu idi. Başka hangileri vardı, belki Ecevit Bey...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Sayın vekilimizin özellikle engellilerle ilgili bir sorusu vardı.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Hangisi?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Kriterlerin...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Hangisi Vekilim?

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - İrfan Hoca "pozitif" ayrımcılık" dedi Dilek Hanım, gerçi kelime olarak "engelli"yi kullanıyoruz...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Evet, o konuda sizler toplumun önünde bulunan, toplumun güven duyup buralara gönderdiği kıymetli kimselersiniz. Ben belli kelimelerin içinin boşaltıldığını, anlam kaymasına uğradığını görüyorum. "Özürlü" kelimesi beni çok rahatsız ediyor. Özür dilemem gerektiğini mi düşünüyorsunuz görme yetimi kullanmadığım için? "Engelli" tanımı söz konusu son dönemde, "engelli" tanımı dahi beni hiç mutlu etmiyor, ben kendimi engelli değil engellenen olarak görüyorum. Maalesef kimi zaman ön yargılar nedeniyle, kimi zaman da yine ön yargıya dayanıyor belki, "İşçisin sen, işçi kal." misali "Ya, körsen körlüğünü bil, elinde bastonunla dolaş." gibi merhamet nesnesi olduğunda, konfor alanından çıkmadığında toplumda çok daha muteber bir engelli olunuyor. Ben de bu konuda sizlerden istirham ediyorum, bunların, farklılıklarımızın bir zenginlik olarak kabul edildiği, engelli, engelsiz, gerçekten engelin zihniyetlerde olduğunun bilinciyle hareket edilip "özürlü" kelimesinin lügatlarımızdan çıkarılmasını istirham ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ederiz.

Muhammet Bey, buyurun, var mı ilave?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Çok soru var Başkanım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Evet, çok art arda sorularımız var.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Başkanım, ben de sırasıyla soruları ve yorumlara ilişkin birkaç hususu belirtmek istiyorum. Mehmet Sait Yaz Vekilimizin bahsettiği konuyla ilgili şunları söylemek mümkün: Tabii, yeterli olmadığını söyledi sayın vekilimiz, biz de tabii kurumsal kapasitenin geliştirilmesi için sürekli çalışıyoruz. Bu sene için 15 daha uzman yardımcısı alacağız inşallah. Kişisel kanaatimi belirtmek istiyorum, hakikaten personel sayısı olarak da ihtisas personel oranı olarak iyi noktadayız ama daha iyi noktada olmamız gerekiyor. Biz bu konuda çalışmaya devam edeceğiz.

Gazze sürecine ilişkin olarak "insan hakları" kavramının zedelendiğini hepimiz yaşayarak gördük, bu süreçte özellikle kolektif güvenlik mekanizmalarını bütün itibarlarını yitirdiler, en çok "insan hakları" kavramı zedelendi. Biz de bu konu da malumunuz bir Gazze raporu hazırladık Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Kasım 2024 tarihinde Sayın Başkan Numan Kurtulmuş'un himayelerinde bunu uluslararası kamuoyuyla paylaştık ve bunu Uluslararası Adalet Divanına ve Uluslararası Ceza Mahkemesine de delil olarak sunduk. Bu konuda çok farklı çalışmalarımız oldu. Bu anlamda, Gazze sürecinin de "insan hakları" kavramıyla ilgili olarak yeni bir süreci başlattığını söylememiz mümkün.

Yine, sayın vekilimizin bahsettiği bir husus vardı, "insan hakları" kavramının evrenselliğine dair bir tartışma var, tabii, sürekli güncellenen bir tartışma var, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Bildirgesi'yle ilgili bir akademisyenin çok güzel sözü var, "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni biz yazsak farklı yazardık." diyor, çok eski zaman da okumuştum. Yani bu kavrama ilişkin yeni bir süreç başladı diyebilirim, inşallah sonu hayır olur.

İrfan Karatutlu Sayın Vekilimizin bahsettiği hususlarla ilgili biz de toplumda ayrımcılıkla mücadele bilincinin, insan haklarının korunması, geliştirilmesi bilincinin yayılması için çok farklı çalışmaları yapıyoruz. Millî Eğitimle geniş anlamli protokolümüz yok ama kanunumuzun bize verdiği hem mevzuat düzenleme hem de ayrıca müfredata dair katkı yapma imkânımız var. Bunlarla ilgili sürekli görüşüyoruz. Ben müsaadeniz olursa ayrıntılı şekilde okuyabilirim ama çok fazla ortak çalışmamız var, birkaç tanesini okuyabilirim Millî Eğitimle ilgili olarak; çocuk rehberleri, ayrıca belirtmek lazım, TİHEK'in çocuklara ilişkin özel bir "web" sitesini de açtık, oradan çocuklara yönelik bilgilendirme faaliyetleri de yapıyoruz; Mecliste çocuk hakları etkinliği yaptık. Dijital dünyada çocuk haklarına ilişkin seminerler veriyoruz okullarda, tabii, bunları Millî Eğitimle görüşerek yapıyoruz. Bu çocukların eğitim hakkı rehberini de yakın zamanda yayınlamayı düşünüyoruz.

İl ve ilçe insan hakları raporundan bahsettiniz. Şöyle söyleyeyim Sayın Vekilim: Bu konuda da 2022 yılında yayımladığımız çok ayrıntılı bir rapor var, şu an baskısı yok herhâlde ama ben onun baskısının akabinde hemen veya dijital ortamda size iletim inşallah, hepsi "web" sistemimizde var bunların. Çok ciddi bir analiz raporu, Kurumun önemli çalışmalardan biri olarak görüyorum bunu da. Demin de bahsettiğim gibi, 6332 sayılı TİHEK Kanunu'ndan sonra yeni kanunla birlikte bir hukuki boşluk doğmuş vaziyette. İl ve ilçe insan hakları kurumları dünyada bir tane, başka örneği yok. Aslında bakarsanız, o yönüyle çok önemli bir fonksiyonu yerine getiriyor ama illerde, ilçelerde, tabii ki doğrudan doğruya ilgili yöneticinin, biz bu konuda yaptığımız görüşmelerde bazı yöneticilerimizin çok çok ilgili olduğunu da gördük. Yani sizin o anlamda tabii ki kişisel kanaatiniz olumsuz anladığım kadarıyla ama biz çok ilgileneni de gördük, bu raporumuzda da yer verdik bunlara. Yani toplanmayan kurullar olduğunu, çok ciddi ilgilenenler olduğunu da gördük, onları da belirttik. Raporda biz yapıya dair eleştirilerimizi de belirttik yani bu konuda hem il ve ilçe insan hakları kurulları üyelerinin eleştirilerini de görev ve yetkiye ilişkin önerilerini de hepsini ayrıntılı şekilde yazdık ve ben inşallah size daha sonra onu takdim ederim. Bizim de orada daha katılımcı bir ortamın oluşturulmasına dair kanaatimiz var ama genel itibarıyla bizim Kurumun, TİHEK'in il ve ilçe insan kurullarıyla olan ilişkisinin daha net bir statüye oturtulması, daha belirgin bir noktaya oturtulması gerektiğine dair kanaatimiz var. Bunları da raporumuzda belirttik zaten.

Şiddetli yaptırımlar konusunu söylemişsiniz ayrımcılıkla ilgili. Bizim -Sayın vekilimizin de malumu, Başkanımızın- kanunumuzun en zayıf yönlerinden biri o. Hakikaten idari yaptırımlarla ilgili kısımda bir ceza tutarımız var ama bu tutarın çok düşük olduğunu söyleyebilirim, şu an 2025 yılı için 204 bin lira. Bu yaptırım kişisel, işte, bir berber için, bir emlakçı için belki caydırıcı olabiliyor ama daha önce söylediğim gibi Trendyol için caydırıcı olmuyor. Bu anlamda da bir yasa çalışmamız var Adalet Bakanımıza birlikte. Tabii, Meclise sunulduğu takdirde sayın vekillerimizden de o konuda destek bekleyeceğiz.

"Yaşlı" kavramından bahsettiniz. Yine, benim anladığım, bu konudaki 4736 sayılı Kanun'la getirilen ücretsiz taşıma hakkının kötüye kullanımı gibi algıladım ben. Tabii, bu konularda bir yönetmelik var. Ben şöyle söyleyeyim: Bakanlıkta o süreçte görev yaptığımız için tüm ikincil mevzuatın yazımında 1'inci üye olarak görev yapmıştık yani o konularda çeşitli sıkıntıları var, kamuoyuna yansıyan sıkıntılar da var. Özellikle ücretsiz taşımanın iki boyutu var, hem otobüsçüler boyutu var, minibüsçüler boyutu var hem de vatandaş boyutu var. Tabii, o konuların ayrıntılı bir şekilde konuşulması gerekiyor. Tabii, istismara varan şeylerin de engellenmesi gerekiyor. Onlarla ilgili çok ayrıntılı basın açıklamamız var, onu bilahare iletebiliriz yani daha önce birkaç ilimizde uygulamanın devam ettirilmeyeceğine dair, engellilerin, yaşlıların otobüsten indirildiğine dair olaylar yaşandı, onlarla ilgili Kurumumuz güzel, ayrıntılı bir açıklama yapmıştı.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Bir ilavede bulunabilir miyim bu konuda?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Tabii, buyurun.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Şimdi, kıymetli İrfan Hocam, Sayın Vekilim, haklısınız, ben de engellilik alanının istismarından çok rahatsızım, hatta pozitif ayrımcılığın bile duruma göre aldığı eğitime, birikime hakaret olduğunu düşünürdüm. Ben de istismardan çok rahatsızım. Bununla birlikte, ne olursa olsun istismar edilmemeli diye de gerçekten hak kaybına uğrayan engellileri, yaşlıları da göz ardı edemeyiz. Mesela, dul ve yetim aylıkları vardır malum. E, halk arasında zaman zaman bunun istismarlarına rastlamışızdır. Ne yaparlar? İşte, evlilik birliğini imam nikâhıyla götürürler, evlenmezler, o dul maaşını alırlar. Bununla birlikte -ya da yetimler için keza- devlet bu görevini yapmaktan vazgeçer mi? Geçmez. Bir kişiyi dahi bu konuda desteklemiş olmak çok kıymetli. Öyle değil mi? Bence o istismara sebebiyet veren yolları mümkün mertebe tıkamak gerekiyor. Onun dışında "Ya, istismara uğruyor bunlar." deyip sağlanan bazı hakların yahut pozitif ayrımcılığın engelli ve yaşlıları mağdur etmemesi için bundan vazgeçilmemesi gerektiği kanaatindeyim. Sadece mevzuatın güçlendirilmesi, denetimlerin sağlanması belki iyi yapılabilir ama ne olursa olsun ben yine de vatandaşın korunmasının esas olduğu kanaatindeyim.

Bu il ve ilçe insan hakları kurullarıyla -Harun Başkan çok iyi bilirler- epey çalışmalar yürütmüştüm. Ne olursa olsun, her ne kadar mülki idarenin etkisi olsa da çoğulcu bir yapılanma gördüm. Başka partilerin temsilcileri var, vatandaşlardan var ve benim bu yapmış olduğum çalışmalarda bir şevk de var aslında; ziyaretler yaptık onlarla hastanelere, okullara, çocukevlerine, biraz daha

önayak olunabilse onlara, gerçekten sahadaki tecrübeleri çok kıymetli, hatta aldıkları başvuruları bize, TİHEK'e de gönderiliyor, bu anlamda da çok değerli olduğunu düşünüyorum. Sadece bu Başbakanlığın lağvedilmesi ve yeni sisteme geçildikten sonra orada bir boşluk oluşmuş durumda, bize de her fırsatta bunu dile getirdiler. Belki TİHEK önayak olur ve bunlarla ilgili yeni bir yapılanmaya da gidilebilir. Ben yine de çoğulcu bir yapı olduğunu düşünüyorum.

Denizli de büro açılabilir, inşallah düşünüyoruz, ben Denizli'yi de çok severim.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Teşekkür ederiz.

İRFAN KARATUTLU (Kahramanmaraş) - Hızlıca araya gireyim ben de.

"Özürlülük" ve "engellilik" kavramı açısından tabii ki tartışma... Biliyorsunuz, geçmişte özür ve engel organına göre isimlendiriliyordu, "kör" deniliyordu, "topal" deniliyordu, "sağır" deniliyordu. Bunu aşarken, muhakkak, bu "özürlü" ve "engelli" geldi. Şimdi nedir? "Özel gereksinimli birey" şeklinde tanımlanmaya çalışılıyor. Buradaki gerek sosyolojik anlamda toplumun gerekse bireyin aslında ona verdiği anlamla insanlar mağdur oluyor veya eziliyor. Toplumun, bu noktadaki önemli... Siz isterseniz "özel gereksinimli birey" deyin, adamın biri biliyorsunuz, kendisine "ördek" denilmesinden hoşlanmazmış, birisi demiş ki: "Yağmur yağıyor." "Bana sen hakaret ettin." Yağmur yağınca, göl olur, gölde ördekler olur, vesaire. Şimdi, tabii ki burada bu anlamlı. Diğerinde de benim önerim her zaman şu olmuştur idarecilik yaparken de: Yaşlılarda tedricen yüzde 25, yüzde 30, yüzde 40 gibi bir meblağ alındığı zaman, bu, suistimali engeller. Özürlülükte de hakeza, derecesine göre belli bir, işte, yüzde 10-20 bile bazı şeyleri engeller. O açıdan, kurul hakkında da tabii ki her kurulun pozitif anlamda etkisi vardır ama şu var: Dediğim gibi, bizim sağlıkta da bu vardı, kamu hastane birlikleri ve halk sağlığı, sağlık müdürlükleri ayrıldı, bağımsız hâle, özerk hâle getirilirken, o dönemi biliyorum, tak, Mecliste "Kaymakamlara ve valiliğe bağlanacak." diye eklemlendirildi, beş yıl mı sürdü ne, kapatmak zorunda kaldı Sağlık Bakanlığı. O açıdan, mülki idarenin bu tür şeylerde özerk davranması çok önemli diye düşündüğüm için onu söyledim.

Teşekkür ediyorum

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Sait Hocam...

MEHMET SAİT YAZ (Diyarbakır) - Ben bir şey ilave etmek istedim.

Dilek Hanım'ın, kardeşimizin, Başkanımızın kapasitesi, kabiliyeti, fesahatı, hitabeti, öngörüsü tüm engelleri çoktan aşmıştır zaten, biz istifade ediyoruz ondan. Onun istismarla alakalı sorusuna cevap etmek istiyorum, resmî nikâh, bir de dinî nikâh meselesine. Başkanım, resmî nikâh ve dinî nikâh diye bir şey yok, iki tane nikâh yok, bir tane nikâh var. Resmi nikâh hem resmî nikâhtır hem de dinî nikâhtır. Bu bir akitir ama bu dinî nikâh... Özellikle bizim doğuda bu yaygındır, resmî nikâhı yapmadan önce hele bir dinî nikâh yapalım, sonra bir resmî nikah da yaptığınız zaman bu çift dikişli olmuyor maalesef. Mesela, insanlar abdest alıyor, abdesti var olduğu hâlde bir vakit namazından sonra abdesti kırmadan yine abdest alıyor, iki defa, üç defa abdestini tazeliyor ama gidip abdestini bozduğu zaman "Aha bu birinci abdesttir, ikincisi duruyor." diyemez. Onun için, resmî nikâhı bozan insanın dinî nikâhı da gidiyor, aynı anda gidiyor ve maalesef, hem itikadi noktada, dinî noktada bu istismarı yapan insanlar para kazanayım derken nikâhından da imanından da olma tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor, bunu ifade etmek istedim.

Teşekkür ediyorum.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Sayın Başkanım, bunu ifade etmem lazım.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Buyurun Dilek Hanım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Benim Kıymetli İrfan Hocama söylemeye çalıştığım şey "Yağmur yağıyor."la "ördek"le açıklanabilecek bir şey değil. Ben sizlerin buradaki varlığını çok kıymetli buluyorum, vatandaşla, kamuoyuna örnek, emsal bir görev ifa ettiğinizi düşünüyorum. Ben bir alınganlık serdettiğimi düşünmüyorum ama ben engellisiyle, engelsiziyle... Ben gözlerimin olmayışını mesela -kendi adıma ya da diğer arkadaşlarımızın- bir karakteristik özellik olduğunu düşünüyorum. Ne gibi mesela? Birinin göz renginin yeşil olması gibi. Toplumun bu bilinç seviyesine gelmesi, yemin ediyorum sizlere, engelleri çok fazlasıyla ortadan kaldıracaktır. O yüzden de ben kavramları önemsiyorum sizler örnek, emsal olan kimseler olduğunuz için. Yoksa ben "Yağmur yağıyor." denildiğinde gölü, ördeği değil yağmuru algılıyorum.

Teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - teşekkür ediyoruz.

Gülizar Başkanım, buyurun.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Ben Dilek Hanım'ın Denizli konusundaki teveccühüne önce teşekkür ediyorum. Özellikle "Denizli'de açılabilir mi?" sorunun aslında altında yatan bir gerçeklik var. Yıllar önce Denizli'de, Denizli'nin ana arterlerinde, sokaklarında ve birçok meydanında insan hakları ihlallerine ilişkin ve ayrımcılığa ilişkin şikâyet kutuları açılmıştı. O zaman Denizli Barosunda Genel Sekreter olarak görev yaptığım süreçte ben de Komisyona bu öneriyi getirmiştım ve Denizli'de İnsan Hakları İnceleme Komisyonu... İldeki bu şikâyet kutuları Türkiye'de bir ilkti ve çok başarılı sonuçlar elde etmişti çünkü oraya isim yazmak zorunda değildi, sadece uğradığı ayrımcılığı ya da ihlali yazıp hangi kurum ya da kişi tarafından bu hakkın ihlal edildiğini belirtirdi ya da uğradığı ayrımcılığın kimin tarafından yapıldığını belirtirdi ve buna ilişkin toplantılarda çok verimli sonuçlar almıştık. İhlallerin, ayrımcılığın önlenmesi bakımından çok önemli bir kazanımdı. O nedenle, Gaziantep'ten sonra gönlüm isterdi ki ilk Denizli açılısın Denizli'nin böyle bir geçmiş olmasından dolayı. Denizli'de bunun açılmasıyla bu konuda da Denizli'nin yine örnek bir çalışmaya imza atacağını biliyorum. O nedenle bu soruyu özellikle gündeme getirmek istedim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Muhammet Bey, buyurun.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - İrfan Karatutlu Vekilimizin konularından devam edeceğim Sayın Başkanım.

Hasta haklarıyla ilgili, hasta hakları komisyonu ile ilgili doğrudan doğruya bir çalışmamız olmadı, ben onu da not alıyorum.

Bu arada, demin de gündeme geldiği gibi, beyaz kodla ilgili bir çalışmamız şu an sonuçlanmak üzere, onu da inşallah yakında kamuoyuna açıklayacağız.

Bahsettiğiniz gibi, il ve ilçe insan hakları kurullarının yürütümü kuruluşla ilgili olarak tamamen ildeki yöneticinin yetkisinde doğal olarak ama yapısal olarak -bizim raporumuzda da vurguladığımız- sivil üyelerin ağırlığı çok daha fazla. Onları ben size inşallah bilahare rapor olarak sunacağım.

Son olarak, dediğiniz gibi, 2013'teki 6462 sayılı Kanun'da "özürlü" "engelli" ibarelerin değiştirilmesi için kanunun hazırlanması aşamasında da biz... Hâlen mesela, Yusuf Çelebi, Sakatlar Konfederasyonu Başkanı, o ısrarla "sakat" ibaresinin kullanmasını... Literatürde bu alanda çok farklı düşünceler var. Tabii, şu anda biz "engelli" tabirini kullanıyoruz doğal olarak.

Sayın Gülizar Biçer Karaca Vekilimizin sorularına geldiğimde cezaevi ziyaretleriyle ilgili olarak şunları söyleyebilirim: Genel olarak Ulusal Önleme Mekanizması kapsamındaki ziyaretlerimiz... Kanunda haberli ya da habersiz ziyaret etme imkânımız var. Biz çok büyük ağırlıkta habersiz ziyaret gerçekleştiriyoruz. Gideceğimiz, ziyaret edeceğimiz merkezin kapısına vardığımızda haberleri oluyor, çok kısa bir süre önce bu konuda bilgilendiriyoruz. Yıllık sürecimiz de şöyle işliyor: Bizim yıllık olarak Türkiye'de Ulusal Önleme kapsamında ziyaret edebileceğiniz yaklaşık 7 bin tane merkez var kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ya da kendi istekleriyle devlet bakımı altında oldukları. Biz bunlarda ağırlıklı olarak cezaevlerine, birincil olarak cezaevlerine, ondan sonra da daha fazla bu tür olayların yaşanma ihtimali olduğu düşünülen nezarethanelere, geri gönderme merkezlerine... Böyle bir sıralama yapıyoruz kurumsal kapasite anlamında. Bizim yıllık yaklaşık şu anda artan kapasitemizle 80'e yakın ziyaretimiz oluyor. Geri gönderme merkezleri bağlamında değerlendirdiğimizde Türkiye'deki tüm geri gönderme merkezlerini ziyaret ettik, iki tane ilde, biriyle ilgili suç duyurusunda bulunduk, o ilde ilgililer özel sektörde istihdam ediliyorlardı yanılmıyorsam, onlar atıldılar. Bir başkasında yine tutanak tutup suç duyurusunda bulunduk.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Hangi il olduğunu...

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Gaziantep'te ve Şanlıurfa'da, yanılmıyorsam Şanlıurfa'ydı.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Bize İzmir'den çok şikâyet geliyor, o nedenle özellikle bu soruyu sorma ihtiyacı hissettim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Şöyle söyleyeyim Sayın Vekilim: Bu konuda İçişleri Bakanlığıyla da biz sürekli görüşüyoruz, kendileri de bir ihlal kararının sonunda özellikle, bu konularda çok hassas oldukları için, doğal olarak bu tür muamelelerin yaşanmasını istemedikleri için. Biz cezaevlerinde de şunu görüyoruz: Cezaevlerimizde işkence bitmiş vaziyette. Tabii, çok nadiren, olağan dışı durumlar olabiliyor. Bunlar çok çok büyük oranda tamamen bireysel olaylar. İçişleri Bakanlığımızla da bir protokol imzaladık, bu konuları biz yakinen görüşüyoruz iş birliği içinde. Mesela şunu söyleyeyim: Gittiğimiz tüm merkezlerde olaya bütün boyutlarıyla yaklaşıyoruz ve özellikle personelin eğitimi konusunda işkence ve diğer zalimane davranışlara ilişkin bir eğitim alıp almadıklarını mutlaka sorguluyoruz ve buna ilişkin tavsiyelerimizi mutlaka yazıyoruz. Şunu söyleyebilirim: Bütün verilerimiz... Ben size bilahare onları da iletirim. Bildiğim kadarıyla 400 civarı ziyaret gerçekleştirdik, yıllık 80 civarı kapasitemiz var, rapor da önceki yıldan devredenlerle birlikte o civarda oluyor. Bu sene için yanılmıyorsam 75 civarında bir şeyimiz vardı, orada da sıra cezaevlerinden başlayarak devam ediyor. Hapishanelerde de mesela, özellikle kadınlarla, engellilerle ilgili sorunlara da bakıyoruz. "Gıda" dediniz, işte, yanında çocuğu olan kadın mahpusların çocuklarının gıdadan faydalanıp faydalanmadığına ilişkin raporlarımızda öneriler yer alıyor. Şöyle söyleyeyim: Hem münhasıran yani mesela, gittiğimiz "Kırklareli R Tipi Cezaevi" diye rapor düzenliyoruz, sene sonunda da bütün raporlarımızın, tümünün önemli noktalarının vurgulandığı Ulusal Önleme Mekanizması yıllık raporumuzu hazırlayıp onları da "web" sitemizde yayınlıyoruz. Orada da bütün illerde gördüğümüz hususlar ki biz fiziki şartlardan gıdaya, haberleşmeden kötü muameleye, sağlık hakkına kadar tüm boyutlarıyla, uluslararası kriterlere dayanarak...

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Bize şikâyetler genelde sağlık hakkı üzerinden geliyor. Örneğin, diş hekimine erişmemek, özellikle kadın sağlığı bakımından sağlık hakkına erişememek kaynaklı çok sayıda şikâyet geliyor.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Onlara ilişkin önerilerimiz de oluyor, onlarla da ilgili biz takip yapıyoruz, ziyaretlerimizin bir boyutu da takip ziyareti. Takip ziyaretleri şöyle oluyor: Sayın vekilimiz de çok sayıda ziyarete katılmıştır diye düşünüyorum, gittiğimiz yerlerde problem gördüğümüzde, özellikle bir kişinin belli bir hususu belirtmesi durumu da dâhil olmak üzere ve mağdurlaştırılmasını önlemek adına ya da yine, o uygulamanın devam edip etmediğini görmek için cezaevi ziyaretleri yapabiliyoruz. Bu anlamda çok sayıda kararımız var, kararlarımız sitemizde var ve size ayrıca göndeririz. Yani hem geri gönderme merkezleri hem de cezaevleriyle ilgili biz ulusal önleme merkezlerinden ayrıca başvuru alıyoruz. Yani insan haklarıyla ilgili başvuruları bireysel almıyoruz, ayrımcılık yasağının ihlali anlamında bireysel başvuru alıyoruz, ulusal önleme mekanizması kapsamında bireysel başvuru da alıyoruz, onları cezaevlerinden alıyoruz.

Çocuk işçiliği birçok raporumuzda yer alıyor. Şimdi, yakınlardaki birçok raporumuzda, hem insan hakları raporumuzda hem ayrımcılıkla mücadele raporlarımızda buna ilişkin çok sayıda önerimiz var. Ben birkaç tane buradan, özellikle rehberimizi vurgulamak istiyorum. Demin saydığımız rehberler arasında çocuk işçiliğiyle mücadele rehberimiz de var, broşürümüz var bu konuda. Yıllık raporlarımızda -demin söyledim gibi- çok sayıda önerimiz var, hatta ısrarla mesela iş sağlığı ve güvenliği konusunda denetimin etkinleştirilmesi konusuna vurgu yapıyoruz, onları söyleyebilirim.

Gıdayla ilgili olarak da yakınlarda -yine çok yakında inşallah, daha kurula sunulmadı, hazırlanma aşamasında- şu anda gıda hakkı ve gıda güvenliğiyle ilgili bir rapor yayınlıyor, hazırlıyor ilgili birimimiz, bu konuda da çocukların gıdaya erişimiyle ilgili bölüm ayrıca hazırlanıyor.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Okul Yemeği Koalisyonuna ülkenin katılımı konusunda da öneriniz olursa seviniriz tabii ki.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Onu da notumuza aldık Sayın Vekilim, onu da ileticeğim inşallah.

Denizli'deki büro konusunu da -tabii demin de Dilek Hanım fikirlerini söyledi- aynı şekilde notumuza aldık.

Geri göndermeleri de ifa edeyim. Geri gönderme merkezleri hassas olduğumuz bir konu. Türkiye'nin özellikle bu geçiş yolunda olmasından kaynaklı Avrupa'nın toplamından çok daha fazla bir kapasitesi var. Biz kurul olarak Makedonya'ya gittik, Makedonya'da bizim yaptığımız vazifeyi... Bizim kurulumuzun 11 üyesi var, orada kurumun toplam 3 üyesi vardı. Gittik merkezleri gördük yani Türkiye hakikaten çok büyük bir yükü kaldırıyor. Tabii ki kamu görevlileri yasalara bağlı bir şekilde çalışmak durumunda. Bu konuda biz İçişleriyle son derece dikkatli bir şekilde konuyu takip ediyoruz, ziyaretlerimizi yapıyoruz.

Kızlık soyadının kullanımıyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararının sonrasında bize başvuru yapıldı. Şu anda kanuni düzenleme olmadığı için biz ona orada ret kararı çıkıyoruz, yasal dayanağına dair herhangi bir husus olmadığı için. Bizim o konuda 2 tane kararımız var. Yanılmıyorsam 2 kararımız var, benim tabii katılmadığım toplantı da olmuş olabilir. Şu an onun yasal düzenlemesine dair henüz bir düzenleme yapılmadı diye biliyorum, düzenleme yapıldıktan sonra tabii ki mevzuat değişince ona göre bir karar olabilir. Şu an ret şeklinde bir karar aldığımızı hatırlıyorum ben.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Aslında Anayasa Mahkemesi kararları yasal düzenleme yoksa hukuki boşluğu doldurmak bakımından yasa hükmünde geçerlidir diye biliyorum, ben de hukukçuyum çünkü yani o ret kararı o anlamda... Neyse ben bir kararlarınızı da görmek isterim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Size ileticeğiz.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Yani yasal düzenleme yoksa Anayasa Mahkemesi kararları o boşlukta yasa hükmüne, yasa yerine geçer diye biliyorum.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Şöyle söyleyeyim Sayın Vekilim: Anayasa Mahkemesi kararları doğal olarak bu boşluğun doldurulmasını emrediyor, biz henüz görmediğimiz için, bir mevzuat olmadığı için...

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Tamam, siz kararı Başkanımıza gönderin.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Tabii, tabii, 2 tane kararımız var.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Belki idare mahkemesine dava açma suretiyle ilgili bir yol alınabilir.

GÜLİZAR BİÇER KARACA (Denizli) - Anayasa Mahkemesi kararları yasal boşluk hâlinde yasa hükmü yerine geçer yani mahkemelerde de yasa hükmü yerine uygulanır, o nedenle özellikle kararı görmek istedim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Anladım.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Tamam, inşallah biz size ileticeğiz.

Sayın Vekilimizin de söylediği gibi bizim kararlarımıza karşı yargı yolu da açık. Bunu da şöyle mutlulukla söyleyebilirim, hani ben bunu özellikle Kurum adına vurgulamak istiyorum: Kanunda Kurumumuzun bağımsız, tarafsız olacağı vurgulanmış Paris Prensipleri doğrultusunda. Ben burada altı senedir görev yapıyorum, ikinci dönemim, şu ana kadar herhangi bir ima dâhil bir baskıya maruz kalmadım. Meslektaşım Dilek Hanım da benden bu anlamda daha uzun süre görev yaptı. Kararlarımızla ilgili olarak şunu çok rahatlıkla söyleyebilirim: Yüzde 97 veya 98 düzeyinde mahkemeler lehimize sonuçlanıyor yani hukuki ve hassas bir şekilde bir karar almaya Kurum olarak gayret sarf ediyoruz. O anlamda şeyimizin hukuki anlamda çok isabetliye yakın düzeyde olduğunu söyleyebilirim.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - Harun Vekilin, Başkanın katkısı o anlamda çok büyüktür. "Bizim kararlarımız sulh cezada görüşülsün." denilirken idari yargı yolu için de azami gayret sarf etmesidir.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ederiz.

Muhammet Bey, bitti mi?

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU İKİNCİ BAŞKANI MUHAMMET ECEVİT CARTİ - Benim söyleyeceklerim bitti Başkanım, eğer sorular varsa devam edebilirim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Teşekkür ediyoruz.

Alt Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, gündemimizde yer alan konulara ilişkin görüşmeler tamamlanmıştır. Gündemimizde görülecek başka bir konu bulunmamaktadır. Sizler tarafından gündeme getirilecek ilave bir husus var mı?

MEHMET SAİT YAZ (Diyarbakır) - Bir şey söyleyeyim Başkanım.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Buyurun.

MEHMET SAİT YAZ (Diyarbakır) - Gizem Başkanım hayırlı bir talepte bulundu Denizli'de bu şubenin açılması için, biz Diyarbakır olarak plaka olarak art ardayız, Denizli'den sonra Diyarbakır'a da açarsınız inşallah.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURULU ÜYESİ DİLEK ERTÜRK - İnşallah, ben çok mutlu olurum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI HARUN MERTOĞLU - Komisyon üyesi milletvekillerimize, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun çok değerli üyelerine ve uzman arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum.

Ayrımcılığın Önlenmesi Alt Komisyonumuzun 28'inci Yasama Döneminin 4'üncü Toplantısını kapatıyorum.

Teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati: 12.36

